

RÚSTIC, i la seva antiga variant RÚSTEC, -EGA, són presos del ll *rusticus* 'del camp, camperol', derivat de *rūs, rūris*, 'el camp'. □ 1.ª doc. *rústec*, c. 1396; *rústic* DTò 1647.

«Com un gran príncep veés un gran cavaller de son regna maliciós, e mal graciós, e enterc, e tot *rústec* e pagesívol a tota res, dix axí: —Aquest hom deshonrra l'estament de cavalleria e fa fretura a aquell que li pertany, ço és, a l'aradre», Eiximenis (*Terç*, NCl II, 9.30). «*Iumentorem* vol dir l'om poch, *rústec*», StVicentF (*Serm* 1, 241, 13). En el *LiEleg* de JnEsteve, apareix com a adj.: «home *rústec*, que no sap hom de quin linatge ve» (i altres cites en el *DAG*), però ja també substantivat, com a sinònim de 'llaurador': «*rústec* o laurador *rusticus*» (q-6-r2). Aplicat a coses: «capot, vestiment *rústec*: capitium», Busa-N. II, 66. «Vos pensàveu fos yo garba / —dix la Beata— / d'alfals o de vertla mata / de matapoll? / Vilà, *rústec* e taboll! / Si gayre m feu, / yo us faré posar en creu o en cadena», fi S xv¹ Substantivat i sense matís pejoratiu, 'pagès': «axí com si lo *rústec* demana pluja e Déus done pedra», StVicentF i una altra cita, en el *Vocab.* de Schub.

Ja antigament apareix amb el sentit figurat de 'aspre': «Lo dejuni bo és, mas en manera secreta, no axí com aquells que, ab comins *rústecs*, se feyen grocs», StVicentF (*Quar*, 235, 140). Des del DTò apareix en la forma radicalment cultista *rústic* *rusticus*, inurbanus, agricola, morum imperitus, multam sylvam gestat». «*Rústic*: rústigo», Sanelo, 124v. I Lacav. marca la distinció, reservant la forma antiga per al sentit translatici, i la més culta per al sentit propi. «*rústic*: lo que és de magall» (o sigui de pagesia), però «*rústec*: lo que és aspre al tocar».

Distinció que, en general, ha estat respectada després, almenys pels bons escriptors: «En lo cahos, ab aspre retrò de cel y terra, / lo carro sotragueja del exterminador, / y entre ses rodes *rústegues*, fan d'extermi ni y guerra / los elements tots quatre l'udol aixordador», *Atl*, esborrall de 1867, IX, 27c, «*Ay*' mos poncells veig caure del cel com una pluja, / donant-los per entrada son cràter fosc l'infèrn, / com reb la mola *rústega* lo blat de la tramuja, / hont los atia 'l llamp de l'anatema etern», *Atl* VIII, 38c. «La cuina era espaïosa, i animada de monstres i enginys venerables, de *rústega* intenció, adustos i empeltrets d'aquest seny del dimoni que conserven les indústries pageses», Coromines (*Silèni* IV, p. 65). En la forma *rústec* és molt freqüent en les obres juvenils de Verdager, que llavors tendia encara a usar-lo tant amb aquest matís com en el següent: freqüents exemples en els dos volums d'inèdits seus (eds. Barcino).

En canvi *rústic* és 'a la manera de la ruralia, com escac allí': «L'antic camí tot solitari / voreja l'aigua, recobert / baix del penyal --- / Passant del Gorg al mur contrari / pel *rústic* pont, / somriu la coma de la font / com un idili tot suau. / Dolç és l'oasis del Gorg Blau!», Costa (*Gorg Blau*, v. 24), c. 1905. «Oh Títir, que recolzat d'un faig sota l'ampla aixella, / en l'art *rústic* t'exercites de la frèvol caramella / ---»

d'una anònima traducció noucentista (de l'Egloga I, v. 2, virgiliana: «Tityre tu patulae recubans sub tegmine fagi, / silvestrem musam tenui meditaris have-na / ---»).

Avui la forma cultista ha entrat en el llenguatge del poble, fins a les zones més remotes i conservadores. Preguntant a Àreu de Vall Ferrera. «—Com ne dieu dels parlar d'aquí? —Català *rústik*» i ells fins ho estenen, almenys quant a la vocal, a l'ús figurat. «Quan se sent fred la pell se torne *rústiga* 'pell de gallina' (1933), cf., però, allí, *EntreDL* II, 39, § 9. Però en la bona llengua, almenys de la zona central, es practica la distinció: «maneres *rústiques*», «finques *rústiques*», i d'altra banda «heu posat oli als golfos d'aquella porta, que va molt *rústega*».

S'ha vacillat entre *enquadernar en rústega* i *en rústica*, que predomina. És curiós de veure desenrotllaments més o menys comparables en altres llenguatges de la Romània. En el portuguès trasmontà de Bragança, *rústico* és «robust» (Leite de V., *RLus* II, 119).² En el mossàrab sevillà anotava l'anònim botànic de c. 1100: «el terebinto se llama en *çagamiya* [romànic d'Andalusia] *leyna rústiga*, que quiere decir 'madera ruda'» (aquest i d'altres casos en Asín, *Glos Bot. Husp-Mus*, Ss. XI-XII, p. 153). En l'antic gascò bigordà sembla que *formatge de rust* o *d'arrust* era un formatge sense sal i agrumollat. «El coc del senyor pren a cada cabana 3 formadges: la un de *rust*, e l'autre deu ban, e l'autre de sau»; «de 2 formatges, l'un de ban, el autre d'*arrust*, e autre en may, aqued que sie en la formatgere»; en el gloss. explica G de Balencie: «peut-être la *greulb*, patois *grulb*, laitage composé de grumeaux, fait avec le résidu de lait converti en fromage» (*Libre Verd* de Benasc, a. 1406, pp 110, 131, 281). En semblant forma mutilada *rust*, *rusta*, no fou inaudit en català: «que ma *rusta* llengua ---» a. 1502, en un certamen lullà citat pel *DAG*. No fou, per tant, forma merament incorrecta, deslorigament lèxic arbitrari per estretors mètriques un *rustedat* 'rustiquesa' que *AlcM* retreu a MS Oliver «ab reverència y *rustedat* / tal preguntava».

DERIV: *Rusticà Rustical* antiq: en un doc. eivissenc de 1335 (que penso citar a TROBAR), p. p. Macabich (*Feudalismo*, p. 50); «ara és lo món axí confús --- que vils hòmens e maliciosos e *rusticals* fan officis d'hòmens savis e dolços e angelicals, e axí ve lo món a terra de poc en poc», Eiximenis (*Terç*, § 110, NCl II, 10.17); *rusticalitat*: «no sabien fer sinó *rusticalitats* e pagesies», Eiximenis (*DAG*). *Rusticar-se* 'fer vida campestre': «llensa la pipa, i a *rusticar-te*», Narcís Oller, *La Bogeria*, 93. Poc o molt s'havia usat entre la gent culta barcelonina: havent estat malalta la meva mare i restant delicada, li escrivia el meu oncle Alfons Coromines, el 1921: «potser hauràs de sortir de Barcelona per *rusticar-te*»; ll *rusticari* intr. 'viure en el camp, fer com un pagès' i angl. *rusticate* «to go to the country» (amb autoritats) en el *World-Book Encycl. Dict*

Com a abstractes s'han usat *rusticitat* [Eiximenis, dicc. Aguiló; Belvitges] i *rustiquesa* [DTò 1647;